

СТУПАНЪ.

ЗЕМЛЕДѢЛСКО-ЕКОНОМИЧЕСКИ ЛИСТЪ.

1 Февруарія 1874.

СТУПАНЪ излиза е-динъ пѣтъ на мѣсець. Го-дишна цѣна е едно бѣло меджиѣ.

Съдържаніе: Нашето земледѣческо и до-машно-економическо състояніе.—За земята.—Какво има да работи единъ ступанинъ въ мѣ-сець Февруарія.— За съдружаваніето.— По-народната Економія.— Домочаѣие и дома-книа.— Разни.—

Писма, дописки и спо-моществованіята са ис-пращатъ до Г-на Р. И. Бѣскова въ Руссе, или до издателя въ Видинъ.

НАШЕТО ЗЕМЛЕДѢЛЧЕСКО И ДОМАШНО-ЕКОНОМИЧЕСКО СЪСТОЯНІЕ.

I

Нѣма подъ сльщето народъ, който да не е ималъ недостатъци, голѣми или малки, както въ всяко тѣй и въ земледѣлско-економическо отношеніе. Ко-муто на сърдцето лѣжи истинскія на-предкъ на народа му, той съ искрен-ность трѣба да исповѣда и признае, че има много недостатъци въ него, и търси лѣкъ да ги поправи или поне да по-каже отъ части какъ може да са по-правятъ.

Ако болестнѣ човѣкъ нѣма никого, който да го наглѣдва и са постарас за излѣкуваніе то му, неговата болестъ са усиља и уголѣмява се повече и едина му кракъ е току рѣчи въ гроба. Но ако настоятъ около него вѣщи док-тори, лѣкари за да испитатъ неговото болестно състояніе, и са потрудятъ да го исцѣрятъ съ потрѣбнитѣ за болестъ-та му лѣкове, тогава има надѣжда, че ще оздравѣе този болникъ. Сжщото може да са каже и за единъ народъ, който отъ разни обстоятелственни при-чини боледува—има много недостатъ-ци, които, ако не са поправятъ, рано или късно ще го доведатъ до осиро-

машеніе, и не може да са надѣва за никаква добра бѣдъщность.

Можемъ ли ний да са похвалимъ, че нѣмаме недостатъци, както въ веществ-венно, тѣй и въ нравственно отноше-ніе? На това питаніе току рѣчи сѣкій ще отговори, че имаме много и много недостатъци, защото сж сѣкому поз-нати. Когато е тѣй, не трѣба ли да са погрижимъ да поправимъ колкото са може по-рано баремъ онѣзи, които можемъ? Трѣба, трѣба, ако искаме да не оголѣемъ съвсѣмъ, и да преваримъ крайната сиромашія, която е дошла до вратата ни. Много наши учени родо-любци и искренни желатели за общо-то наше народно добро, като сж ис-питали ранитѣ и болкитѣ, които отъ день на день зематъ по-голѣмъ раз-мѣръ въ народа ни, пудбудени отъ народно чувство, едни съ едно, други съ друго, а сички се за това за да му бѣде по-добрѣ, показватъ му разни срѣдства, съ които може да поправи вещественното си и нравственно съ-стояніе.

Нека ни бѣде позволено да разгѣ-даме въ слѣдуиѣщитѣ си членове на-шето земледѣлческо и домашно еконо-мическо състояніе, и нѣкои отъ по-главнитѣ недостатъци.

Ний раздѣляме нашитѣ земледѣлско-

економически недостатъци, които при-
пятствуватъ и правятъ спънка на ве-
щественното ни напредуване на вън-
кашни и вътрѣшни. Въ реда на вън-
кашнитѣ недостатъци туряме на първо
мѣсто злоупотребленіето съ *мюлти-
замджилжа*. Кому не сѣ познати зло-
употребленіята на мюлтизамджийтѣ, ко-
ито събиратъ десетъка отъ полскитѣ
произведения? Ний сме имали случай
да видимъ сами съ очитѣ си такива
злоупотрѣбленія. Благоденствието и до-
бруваніето на една държава зависи отъ
благоденствието и добруваніето на на-
рода, на населеніето; ако народа е
оголень, сиромахъ до крайна степенъ,
то са разумѣва, че не ще е добръ и за
държавата. Както черковата има за свой
задатъкъ да поддържа и заякчава мо-
рала, нравствеността, училището да
распространява и разширява образова-
ніето и просвѣщеніето, тъй сѣщо трѣба
и политическата власть да са грижи
старае съ сичкитѣ възможни сили да
защитава и подпомага въ всяко зем-
ледѣліето, което е изворъ за обогатя-
ване. И тъй мѣстнитѣ началства имѣтъ
свята длъжностъ да бдятъ и недопу-
щатъ да са правятъ такива и други
подобни злоупотребленія на селенитѣ,
на които глѣдатъ чиновници, търговци,
занаятчѣи, попове, учители и т. н. Съ-
кій отъ насъ, билъ търговецъ или за-
няйтчія, отъ опитъ знае, че когато хра-
питѣ, житата не станатъ добри, или
не са продадатъ съ добра цѣна, то
тогава търговіята и другитѣ занаяти
святъ; то е доказано. То ще рече, че
земледѣліето стои на първо мѣсто, и
отъ него зависятъ добритѣ *алжиъ-ве-
риши*, както по насъ тъй и другагдъ,
дѣто земледѣліето е главенъ номиньгъ.

Вторій недостатъкъ е частното ра-
ботеніе т. е. несдружаваніето, несъ-
единеніето. Самъ човѣкъ не е въ съ-

стояніе да извърши онова, което нѣ-
колцина могатъ да извършатъ ббезъ
мѣжа и трудъ за своя частна и обща
полза. Препоръчваме на вниманіето
на читателитѣ си члена за *сдружава-
ніето*, помѣстенъ въ 1-ва и 2 ра кнвиж.
на „Ступанъ,“ отъ който ще разберратъ
по-добръ за ползата и потребността
отъ сдружаваніето.

Отъ вънкашнитѣ недостатъци ще
споменемъ юще за единъ, който не мма-
ко пречи за подобряваніето на нашето
земледѣліе, а то е, че ако има нѣколко
земледѣлецъ нѣколко дюлюма (увраати)
пивя, не ги има на едно мѣсто, по
распрѣснати на нѣколко части и от-
далечени една отъ друга по единъ, два,
три и повече часа. А че това ще е
добро за земледѣлцитѣ, то и тѣ сами
го знаятъ. По други мѣста, дѣто зе-
мледѣліето е напреднало, са е въвсела
тъй пареченната *комасація*, т. е. замѣ-
неніе една нива съ друга, тъй щото
сѣкій земледѣлецъ да има сичкитѣ си
ниви на едно мѣсто. Ний не ще изла-
гаме тука ползата отъ *комасаціята*,
само ще заблѣжимъ, че тамо, дѣтоо са
е въвела, показало са е чуденъ успѣхъ
въ земледѣліето. Това не е нито труд-
но, нито невъзможно, нито сѣ пѣжкъ
изискватъ богъ знае какви разноски.
Времето ще ни покаже нуждата и за
това.

Толковъ на кратко за вънкашнитѣ
недостатъци въ земледѣлско-економи-
ческото ни състояніе, а сега да по-
разглѣдаме и вътрѣшнитѣ.

II.

Учителѣ и вѣщи економи, които съ
многогодишнитѣ си опити въ земледѣ-
ліето и скотовѣдството сѣ успѣли да
умножаватъ значително доходитѣ си
отъ полскитѣ произведения и скотовѣд-
ството, непреставатъ отъ да четатъ

разни книги и вѣстници по земледѣліето и скотовѣдството. А нѣй, които обработваме земята и отхранваме добитѣка си тѣй както сме запомнили отъ нашитѣ стари, малко ни е грижа за това. Нашитѣ земледѣлци мислятъ, че нѣматъ потрѣба отъ наука и наставленія за тѣхнѣя занаятъ; тѣ знаятъ какъ са оре, сѣе и жене. Но то не е само въ нашія народѣ; економическата исторія ни дава примѣри и за напреднѣлитѣ днесъ въ земледѣліето народи, че сж били такива, мразили сж сичко, що е било ново, и що не са е съгласявало съ онова, което сж тѣ запомнили отъ бацитѣ си и на което сж са научили и привикнѣли. А защо не сж щѣли да пріематъ онова, що сж ги учили по учепитѣ и вѣщи въ земледѣліето и скотовѣдството? Разумѣва са отъ незнаніе. Іосифъ II, Австрійскій царь, на сила е каралъ селенитѣ да сѣятъ дѣтелина (звѣздель), отъ която са подобрява значително не само скотовѣдството, но и земледѣліето, защото добрата храна за добитѣка дава и добъръ торъ, съ който като са торятъ нивитѣ ставатъ много по-плодородни, и добрѣ храненія добитѣкъ, за тегленіе, може повече товаръ да тегли и подълбоко да оре. Не само въ Австрія, но и на други мѣста, дѣто незнали голѣмата важность и полза отъ тѣзи тѣй нареченна днесъ спасителка-дѣтелина, не сж искали да введатъ сѣяніето ѝ. Като са е давала дѣтелината на селенитѣ насилствено да я сѣятъ, тѣ отъ омраза къмъ нея сваривали семето ѝ скришно за да не изникне, та тогава я сѣяли. Но по-послѣ, когато са увѣрили, че отъ дѣтелината има голѣма полза, надваряли са да я сѣятъ, и тѣй днесъ е на голѣма почеть въ напреднѣлитѣ земи. Колкото за по насъ, не само че не са е юще захвањило да

са сѣе дѣтелината, но не знаятъ биле и какъ изглѣдва. Ами когато захванахъ да саятъ картофлитѣ (барабой) по Европа?! Земледѣлеца не ще да мисли много-много и да са бие съ умъ; той не ще да са погрижи и постараетъ да разпознае новото добро отъ вѣтхото зло. Нововведеното ако му не напълни първій день хамбаря съ жито, и хлѣва съ добитѣкъ, то той не вѣрва, че ще му принесе и по-послѣ нѣкоя полза.

Ако речемъ да разглѣдаме по-тѣтно недостатѣцитѣ, които сж причива за ненапреднуваніето въ земледѣлско-економическо отношеніе, то ще намѣримъ, че нѣма нито една стрѣба по земледѣліето, която да не би имала много недостатѣци, които трѣба непременно да отстранимъ и поправимъ, ако искаме и нѣй да са подигнемъ и напреднемъ вещественно и нравственно, той не може да напреднува и нравственно както трѣба. И тѣй главпо условіе за душевнѣя на напредѣкъ е вещественното благосѣстояніе.

Ако поразглѣдаме внимателно нашитѣ ниви, ливади, лозя, багчи, въобщо наше земледѣліе и ступанство, — какъ са обработка земята, какъ са вѣди и отхранва добитѣка и т. н., ще намѣримъ много и много недостатѣци. Отъ земята си не можемъ да са оплачемъ, че не е плодородна, но тя не ще да ни задоволи тѣй добрѣ, ако не я обработваме както трѣба.

Настанѣли сж времена скѣпи; сички полски произведенія и всякакъвъ видъ добитѣкъ могатъ да са продадѣтъ съ добра цѣна. Но и сичко друго е скѣпно; домашнитѣ разноски са умножаватъ значително, това сѣкій е вече разбралъ. Когато е тѣй, трѣба да са търсятъ срѣдства, съ които би могли да са умножатъ и доходитѣ, тѣй щото раз-

носнитѣ да не надминаватъ доходитѣ, но да са поспестява по нѣщо отъ спечеленото.

Много наши земледѣлци са оплакватъ, че нивитѣ имъ и лозята не раждали вече тъй изобилно, както нѣкога сѣ раждали. Но нека бждѣтъ увѣрени нашитѣ земледѣлци, че ако ний не са погрижимъ да поправимъ до сегашния вървежъ на работитѣ си, ако не промислимъ и са научимъ отъ опыта баремъ на другитѣ какво трѣба да правимъ за да умножимъ доходитѣ отъ подскитѣ си произведенія, отъ лозята, отъ добитѣка и т. н., то ни чака по-лоша бжднина.

Истина е, че понѣкогажъ плодородіето зависи отъ доброто или недоброто време, споредъ годината; но истина е и това, че нива добрѣ необработена, или слаба, и сѣ тореніе неподрепена; лозье запуснено, непрекопано дълбоко, нечистено и т. н., и въ най-плодороднитѣ години не щѣтъ и неможѣтъ да ни задоволятъ сѣ изобилни плодове.

Тореніето на нивитѣ е едно отъ най-главнитѣ условія за подобряваніето на нашето земледѣліе. Но нашитѣ земледѣлци нито знаятъ какъ да приготвятъ тора, сѣ който ще торятъ, нито кога и какъ да си торятъ земитѣ. При колко наши земледѣлци ще са намѣри да е добрѣ и както трѣба направено и уредено мѣстото, дѣто са хвърля хлѣвскія торъ въ двора му? Нито при едного мислимъ. Торѣтъ са изхвърля изъ хлѣва дѣ да е, безъ да са глѣда на какъвъ годѣ редъ, или на какво годѣ по-сгодно мѣсто; оставя са изложенъ на слѣнцето да съхне, и на вѣтъра да извѣтрятъ най-потрѣбнитѣ за растѣніята хранителни вещества, които са намиратъ въ него; на дъжда да го пере и измива.

Ами въ хлѣва (яхъра)? Хайде да разглѣдаме какъ са постѣпва и тамъ сѣ добитѣка: щото надникнешъ да поглѣдашь въ хлѣва, ще видишь нере-

довностъ, нечистота, въ която лѣжи горкія добитѣкъ, неочесанъ, само сѣ проста слама слабо и нередовно нахраненъ и т. н. Но нека кажемъ, че ще дойде лѣтото, и тогава добитѣка ще пасе по полето. А какви сѣ нашитѣ паши, дѣто пасе добитѣка; какво да каже човѣкъ за страдаіето на този добитѣкъ, когато лѣтѣ по най-горѣшитѣ жеги е принуденъ да пасе по сухитѣ и голи полени! Ако проида скотовѣдството, назаднува и земледѣліето. Отъ добрѣ храненія добитѣкъ, добива са повече и по-добъръ торъ, сѣ който са поправятъ шивитѣ да раждатъ изобилно. Ягкитѣ и угоени волове можѣтъ да орѣтъ по-дълбоки бразди, а дълбокото ораніе е добро; но слабѣтъ волове, които не сѣ добрѣ хранени и глѣдани, не можѣтъ да орѣтъ дълбоко, и да возятъ тѣжеи товари. Тѣй сящо е и сѣ другія добитѣкъ, билъ за теленіе, млѣко или вълна.

(Слѣдва).

ЗА ЗЕМЯТА.

Въ първата книжъ на „Ступанъ“ казахме на кратко за *орната земя*, а сега да видимъ що е то *подземъ*. Подъ подземъ са разумѣва онизъ пласть на земята, който лѣжи изподъ *орната земя*, и който са простира на дълбочина въ земята чакъ до камънитѣ, отъ които е станъла земята, която са обработва, и пейната дълбочина е твърдѣ различна.

За земледѣлеца е много важно да познава свойствата на *подзема* въ неговитѣ земи, защото тогава ще му бжде по-ясно не само за раздѣленіето на влагата, но, като познава *подзема*, ще знае тогава да ли трѣба да оре подълбоко и сѣ това да исхвърля *подзема* отгорѣ на повърхнината на нивитѣ и да го размѣсе сѣ *орната земя*. Но за това ще расправимъ по напространо кога говоримъ за ораніето.

Най-важното свойство на *подзема* е неговата: *пропустливостъ* или *непропустливостъ*, т. е. да ли лесно пропуща да са исцѣжда водата въ дълбо-

чината на земята или не я пропуска. Това свойство е толкова важно, щото показва добричната на нивата и леснината за обработваніето ѝ. Водата, която пада много отъ дъжда и снѣга, трѣба да си има пътъ за да истича въ по-дълбокитѣ пластове на земята. Ако не може да са истича лесно водата на дълбоко въ земята, по причина на *непропустливия подземъ*, който е ягкъ като камъкъ, тогава излишната (зиде) вода остава въ нивата, която ще бѣде повечето време мокра, мочурна и не добра за сѣяніе или саденіе. И тъй не ще имаме никаква полза отъ такова мочурна нива, и каквото са посѣе въ нея, не ще расте и не ще бѣде за нищо. Но ако пѣкъ подзема е много пропустливъ, по причина на многото пѣськъ, защо пѣська лесно и бързо пропуска водата, тогава са исцѣжда сичката влага отъ *орната земя*, която исцхва, та става ягка като камъкъ. На тѣзи нѣща трѣба много да са внимава, защото могатъ да сбъркатъ много плана на цѣлото ступанство. За поправяніето на такива земи ще говоримъ на мѣстото му, а сега да продължаваме за земята.

Главни видове прѣстъ на земята.
До сега ний говорихме общо за земята, за *орната земя* и за *подзема*, а сега нека да разгѣдаме колко главни видове прѣстъ има и какъ са тѣ казватъ.
(Слѣдва).

КАКВО ИМА ДА РАБОТИ ЕДИНЪ СТУПАНЪ ВЪ МѢСЕЦЪ ФЕВРУАРИЯ.

Въ този мѣсець захваща вече времето да става колко-годѣ по-топло, и земледѣльца трѣба да остави топлата соба и да са залови на полската работа. Ний знаемъ, че нашитѣ земледѣлци съ нетърпѣніе чакатъ да видятъ хубаво време за да са заловятъ за ралото или плуга, и да и джтъ да орятъ; но ги съвѣтуваме сега и винаги, щото до тогава да не обработватъ земята, до когато е мокра и много влажна, защото да са обработ-

ва земята до като е много мокра, никога на е добръ, защото послѣ ораніето ставатъ голѣми буця, които като исцхнатъ ставатъ като камъкъ яжки, а отъ таквази оранъ не може да са очаква много голѣма полза и добрина;—ако посѣемъ нѣщо, то отъ сѣянното семе много остава непокрыто съ земя, и птицитѣ би го искълвали, а това никой земледѣлецъ не желае.

Има нѣкой земи, които не пропуска въ лесно да преминава водата на дълбоко въ земята,—тѣ сѣ, които имжтъ непропустливъ подземъ,—а има други, които лесно пропускатъ и попиватъ водата,—такива земи имжтъ пропустливъ подземъ. Нашитѣ земледѣлци трѣба да употребятъ сички сръдства за да отпустятъ тѣзи вода и да исцухатъ нивята си отъ премногото вода, която са е натрупала отъ зимнитѣ снѣгове и дъждове. Това исцухаваніе става на два по-прости начина: или да са ископаятъ ями, въ които да са влива излишната вода, или да са направятъ яркове, широки бразди, по които да оттича водата.

„Който си помага самъ, нему ще и Богъ да помогне,“ казва една пословица, а тъй сжщо е и въ този случай, защото комуто нивата е суха, той ще и понапредъ да оре и да сѣе или да сади; но онзи, комуто на нивата стои дълго време вода, трѣба да чака—разумѣва са—до като исцхне сама, и тогава да оре, а съ това той закѣнѣва съ полската си работа.

Ако нѣкой земледѣлецъ не е могълъ да угари минжлата есенъ, то въ мѣсець Февруарія е най-сгодно време за угареніе, но резбира са, че земята трѣба да бѣде доволно суха. За кукурузъ (мисиръ), картофли и други такива, земята трѣба да са оре по дълбоко, защото такива сѣидби могатъ да растжтъ добръ и да даватъ повече произведенія, когато са посѣяни или насадени въ дълбоко изорана земя. Ако ли земята е много мокра, тъй щото да не може да са оре, то нека са употребѣи добитѣка въ този мѣсець за извозваніе торъ по нивитѣ.

Особенно трѣба да са внимава добрѣ въ този мѣсець на овцетѣ да не са искарватъ на паша до тогава, до като поизсѣхне земята, защото ако пасѣтъ по много мокра земя, поболяватъ са отъ метилъ, шапъ и т. н., агнятъ слаби агънца, губятъ млѣко и др. т.

Въ този мѣсець, ако нѣма снѣгъ и ако земята са е доста размразила, могатъ да са разсаждатъ дървета; истотѣй може да са сѣе семе или кукучки отъ разни овоция. Къмъ края на този мѣсець, ако е времето добро и нѣма вѣтъръ, трѣба да са ашладосватъ дърветата, овоцията (вошки). Колкото сухи клончета има по дърветата да са отсичатъ, и въобще сички издѣнки отъ дънера да са чистятъ. Трѣба да са правятъ и фитари за повечето башчовански разсади, и, ако земята не е замръзнала и може да са обработва, трѣба сичко да сѣемъ.

ЗА СДРУЖАВАНИЕТО.

(Вижъ книж. 1.)

Въ първата книжка на „Ступанъ“ казахме, че нашето земледѣлческо сѣсловие боледува отдавна, а сега придаваме, че го чака по голѣмо зло, на което и ще са подчини, ако не са употрѣбятъ съ време срѣдства за предварваніето му.

Глада, боледуваніето, незнаніето, разврата и т. н. сѣ слѣдствія отъ сиромашіята.

Съ частното работеніе и невѣщо управление въ работитѣ ни, не само, че не ше можемъ да поправимъ днешното наше економическо състояніе, но іоще и назаднуваме. Съ частното работеніе никога нѣма да са умножатъ земледѣлскитѣ произведенія, нито ще са поправи днешното състояніе на нашето земледѣіе, защото самъ човѣкъ нѣма онѣзи срѣдства, които сѣ нужди за умножаваніе на произведеніята.

Срѣдствата за подиганіето на земедѣліето или за умножаваніе на произведеніята сѣ: вѣщо и умно работеніе, капиталъ, употребеніето на машини, добри оръдія. Нашитѣ земледѣлци не пригѣжаватъ готово нито едно отъ тѣхъ, или ако пригѣжаватъ нѣщо, то е твърде недостатъчно. Единъ ступанинъ, който има малко земя, не може никога да държи машини, та и ако ги държи не ше му бѣдѣтъ отъ голѣма полза, защото тѣхнія годишенъ доходъ, съразмѣрно съ вложенія въ тѣхъ капиталъ е много малко; а освѣнъ това

тѣзи машини не могатъ да са употрѣбятъ въ сѣкій случай. Но безъ добри оръдія, безъ добри плугове, безъ машини не са може да са достигне на нѣщо до желаемата цѣль, — за напреднуваніето на нашето земледѣіе. Сега са поражда питаніе: какъ може да са постигне това? — Съ сдружаваніето. Ній не трѣба да правимъ опитъ, да ли има полза отъ сдружаваніята или не; ній трѣба да погѣдаме добритѣ отъ тѣхъ резултати — добри слѣдствія тамъ, дѣто сѣ са основали таквизи дружества. Това разгѣдваніе ни дава отговоръ на горнето питаніе.

Съ сдружаваніето могатъ да са отклонятъ и препречатъ причинитѣ, които разширяватъ границитѣ на народното нещастіе. Особенно е отъ голѣма потреба да са отклонятъ причинитѣ, за физическото и нравственото пронаданіе на народа, а тука на първо мѣсто снада вещественната неволя или сиромашія, която е както на сѣкадѣ по свѣта, тѣй и при насъ най главна причина на сѣко зло.

Разбойничество, убійство, кражба, шипство, развратъ — сичко това дохожда отъ вещественно зло състояніе или сиромашія.

Единъ французски поетъ на име Милоа, дворски капеланъ на Наполеона III-ий, като говорилъ веднѣжъ за морала, нравствеността, изразилъ са тѣй: „Душата въ гладно човѣческо тѣло са намира въ твърде лошо положеніе. Земете, казва той, най даровитія, най разумнія и най почтеннія човѣкъ, оставете го единъ день безъ хлѣбъ — гладенъ, — сутра ше стане животно, въ други день ше побѣсѣе и ше стане неукротимъ звѣрь.“ На друго мѣсто, като говорилъ за глада, казва, че вещественното бѣдствіе и сиромашія сѣ поводъ на много злини.

Съ частното работеніе, не само, че не ше да са спре сиромашіята, но ше са усили іоще повече отъ колкото днесъ. Съ сдруженіето и взаимното подпомаганіе би са отстранили причинитѣ, а безъ причини не могатъ да бѣдѣтъ слѣдствія.

ПО НАРОДНАТА ЕКОНОМІЯ.

(Вижъ книж. 1.)

Главнитѣ потребности за добъръ живогъ сѣ двовидни: такива, които имѣтъ своя сичаствна вредностъ, и такива, на които вредността е замѣнителна. Първитѣ сѣ намиратъ на сѣкадѣ безъ да ги е приготвила човѣшка рѣка, като въздуха, водата, свѣтлината и др. А вторитѣ могатъ да служатъ за полза на човѣка само тогава, когато ги направи съ трудъ и работеніе способни за употребленіе, и можемъ да ги

замѣняваме съ други нѣща, тъй също изработени отъ човѣшка рѣка. И тъй нашата работа, нашия трудъ съ нашъ имотъ, наше богатство.

Като размѣняваме помежду си издѣлята, що изработваме съ ѱѣцѣтъ си, то размѣняваме нашата си работа и трудъ. Когато са размѣнява сребро за злато, трѣба да са даде сребро много повече, защото златото са добива съ много по-голямъ трудъ и работа; а ѱѣкъ за среброто са дава много повече желѣзо, защото желѣзото са добива много по-лесно отъ среброто. Въ сѣщата съразмѣрностъ сѣ и сички други нѣща. Споредъ това и размѣненіето на коя да е стока е такава;—което са изработва по-мѣчно и съ повече трудъ струва и повече. Но и това зависи по-нѣкогашъ отъ истинитѣ нужди, или по-вечето или по-малко изработени издѣлія. Въ едно мѣсто на пр. са изработватъ много издѣлія отъ единъ и сѣщи видъ стока отъ колкото трѣба, отъ колкото са търси или замѣни съ друга стока. Въ такъвъ случай ступанина на стоката, ако иска или е принуденъ да я продаде или размѣни, трѣба да свали цѣната ѱ по-доло отъ колкото струва обикновенно; когато са приготвятъ повече издѣлія отъ колкото ги изисква нуждата цѣната имъ пада. А на противъ, когато нѣкоя стока са приготви по-малко отъ колкото трѣба, а са търси много, купцитѣ са надварятъ да наддавагъ, и цѣната на стоката расте се повече и повече. Но такава теченіе на работитѣ може да бѣде, както за едногъ тъй и за другогъ, само за кратко време.

Човѣкъ отъ нищо не може, както сѣкій знае, да направи нѣщо, не може да направи никакво издѣліе, изработено нѣщо. За това най-напредъ трѣба да има матеріалъ или вещество, което съ работата, съ труда са преименава, преправя. Отъ прости матеріалъ изработва човѣкъ издѣлія, които употребява за нуждитѣ си. Тѣй на пр. матеріалъ — проста желѣзна руда са намира въ земята, която руда трѣба да са копае, и слѣдъ като са ископае, — да са преработи, додѣ са добіе добро желѣзо или ѱѣкъ стомана (чидикъ), а отъ желѣзото и стоманата са правятъ ножове и много други орѣдія.

(Слѣдва.)

ДОМОЧАДІЕ И ДОМАКИНЯ.

(Вижъ кн. 1.)

Държавитѣ, народитѣ и въобще цѣлото човѣчеството би било много по-честито,

ако би имало на сѣквадѣ по-добъръ, по-вѣренъ и по-искренъ домашенъ животъ. Разваленіи домашенъ животъ, голѣмата домашна раскошностъ, салтанатитѣ и други такива, сѣ причина на голѣмитѣ бѣди, нещастія и сиромашія за сѣкій единъ частно, както и съспиваніе на дружественіи животъ.

Сѣкій е длъженъ да глѣда, штоо фамилярніи животъ да бѣде колкото са може по-добъръ, но честитъ въ сѣко едно отношеніе. А тѣзи длъжностъ трѣба да бѣде много по-свята за домакинитѣ, съпругитѣ и дѣвойкитѣ, защото отъ тѣхъ повече зависи да направятъ това. Съ настояваніето си да е къщата имъ винаги въ добъръ редъ и чистота, съ стараніето си да приготвятъ винаги добра гозба, съ обичята си и скромността си, добритѣ домакини могатъ да направятъ дома си рай, дѣто бащата, мѣжъ и братята могатъ да намѣрятъ угодно забавленіе и почивка.

Дѣщеритѣ и съпругитѣ съ работливостъта си, съ умилнитѣ си, весели, чисти и искрени сѣрдца могатъ да разхвърлятъ тѣжитѣ и грижитѣ на братята си, бащитѣ си и мѣжъетѣ си. Тѣ трѣба винаги да глѣдатъ да са поддържи, даже и да са подигни доброто състояніе въ къщи; и ако желаятъ да постигнатъ това, то трѣба да избѣгватъ отъ сички непотрѣбни разноски, трѣба да глѣдатъ да не харчатъ повече отъ колкото имъ е дохода.

Добрата домакиня трѣба да глѣда, штоо сѣка работа въ къщи да са извършва точно и на времето си. А сичко това трѣба да научатъ дѣвицитѣ отъ младостъ, защото послѣ ще са каятъ, за дѣто не са научили това отъ рано. И тѣй нека са упражняватъ дѣвойкитѣ въ сички домашни работи за да могатъ послѣ да нареждатъ и управляватъ и сами къща.

Може би нѣкога да са случи по-вечко работа въ къщи, но домакинята трѣба да са старай, штоо сичко мирно и редовно да са извършава, а това най-лесно става, ако тя си опредѣли точно времето за сѣка една работа. Когато има време, не трѣба да избѣгва отъ дружественіи животъ; защото съобщеніето ни съ други

е за насъ винаги полъзно, като можемъ отъ тѣхъ да научимъ нѣщо повече.

(Слѣдва).

РАЗНИ.

(Да спазишъ отъ мразъ цѣвнжда вошка.) Това може да са постигне само тогава, когато са задържи вошката да не цѣвне до тогава, до като са увѣримъ, че не ще бѣде вече мразъ. Вошката може да са задържи да не цѣвне, ако натуряме около нея доста множо хлѣвски боклукъ, и то въ този мѣсець Февруаря, до като е още земята дълбоко замръзнула, и да са остави този боклукъ да стои около вошката до тогава, до когато са види, че не ще бѣде вече мразъ. И тъй когато цѣвнатъ онѣзи дървета, които не сж биле затрупани около дънера съ боклукъ, щомъ изгрѣе хубаво слънце и са размръзи добръ земята, тутакси ще цѣвнатъ; но онѣзи, които сж съ боклукъ не показватъ никакъвъ знакъ за развиваніе и цѣвтъніе, защото земята изподъ боклука не са іоще отворила. А щомъ махнешъ отъ тамъ боклука и са нагрѣе земята отъ слънцето, то вошката ще пусне твърдѣ бържѣ пѣпкитѣ, ще цѣвне скоро, и другитѣ вошки ще стигни, а при това іоще ще даде и много плодъ, защото сѣкій отъ тѣзи цвѣтове е по ягкъ отъ другитѣ, съ които не са е правило. Сждото може да са постигне и съ това, ако са натуря около вошката ледъ или снѣгъ, и върху него боклукъ.

(Да познаешъ най добрата крава по млѣкото). Която крава дава най много каймакъ въ млѣкото си, тя е най добра, а това са испитва тъй: Издой сѣка крава въ особна доилница, но кравата трѣба да са издой до послѣдната си капка млѣко, послѣ налѣй отъ сѣка една доилница по една стъклена мѣрка, тури сѣко измѣрено млѣко по башка, и заблѣжи кое отъ коя крава е. Подиръ 10 или 12 часа вижъ въ кое млѣко е най много, най дебелъ каймакъ, измѣри го съ конецъ или друго нѣщо, само трѣба стъкленитѣ мѣрки, въ които са остави млѣкото, да имжтъ еднаква широчина и височина. Но кравитѣ трѣба да са доятъ наскоро въ едно време.

(Когато е най добръ да са доп крава: преди или послѣ поеніе?) Нѣкой си Инглишки ступанъ е доказалъ отъ многогодишнитѣ си опити, че винаги е по добръ да са доп крава подгръ поеніето, а не предъ поеніето, защото тогава дава много повече млѣко. И тъй по напредъ напой кравата, та тогава я дой!

(Когато тече кръвъ изъ носа.) Ако ти протече нѣкога кръвъ изъ носа, дигни си горѣ онѣзи рѣчка, изъ която ноздра (носна дупка) ти тече кръвъ, а въ това сжщо време исправи и главата, тутакси ще престане да тече кръвъ изъ носа ти.

(Що трѣба да са прави за да не са развалятъ яйцата). За да запомнимъ яйцата да не са развалятъ има много срдства, но най просто и лесно е това: да са насине на дъното на едно снджче пресѣвън пепель, на дебелина до 4—5 прѣста. На този пепель отгорѣ да са натурятъ единъ редъ яйца, послѣ на яйцата пакъ толкова пепель и т. п. до като са напълне снджчето. Яйцата трѣба да са отдалечени отъ стѣнитѣ на снджчето 4—5 прѣста.

ПОДАРКИ ОТЪ «СТУПАНЪ».

Негово Преосвященство Г. Г. Кирилъ епископъ Видинскій благоволи да подари 5 годишни теченія отъ «Ступанъ», за тѣзи мѣста:

За училището въ Белоградичъ год. теч.	1.
За училището въ Адаіе	» » 1.
За училището въ Враца	» » 1.
За Дѣвич. училище въ Видинъ	» » 1.
За Дѣвич. училище въ Ломъ-Паланка год. теч.	1.
Българ. Читалище «Цвѣтъ», въ Видинъ тоже подарява за селата	год. теч. 5.
Българ. Ученич. Дружество «Надѣжда.» въ Видинъ.	6
Г-нъ Х. Пв. Х. В. Козаровъ за уч. Дружество въ Видинъ и за селата	3
Г-нъ Ив. Н. Стояновъ за Арчаръ-Касаба и Изворъ.	2

 Умоляватъ са почтеннитѣ Читалищници Настоятелства и други г-да настоятели, до които сме испратили „Ступанъ“, да побързатъ и ни отговорятъ колкото са може поскоро за да знаемъ дѣ поколко листа да испращаме.